

enn pöldroos

nägu

P

ühapäeva hommik voolas tupp ja muutus usutavaks. Alustasin päeva tavarituaalidega – kui rituaaliks saaks nimetada rituaalide puudumist. Olin liiga laisk, et kujundada endale harjumusi, olen seda alati olnud. Klapitasin kaks tervet sokki kandmiskõlblikuks paariks, pigistasin tühjaks põsele tekkinud vistriku, lõin ukse tagantkätt kinni. Trepil istus pulkjalgne plika ja hüpatas süles minu äsjaunustatud unenägu. Tundsin selle ära punaste vööotste järgi, need olid lehvinud põgeneva senjoriita seljal. Unenägu oli veelgi nirumaks lagunenud, polnud enam üldse hirmuäratav. Kella poole kahest koiduni olid mind ükskõikselt jõllitanud ammuste kulumisjälgedega näoriismed, kahvatud laigud, mille silmadekulmude laialihõõrutud jooned olid vajunud pilla-palla, põgeneva senjoriita ninasõõrmedki olid nihkunud lausa kuklale. Plika võttis vildika ja hakkas unenäole huuli pähe joonistama.

Kulunud nägu

nägu

Treppi mööda hiivas end ülemise korruse eit, prügiämber käes, tuhvliid külgedelt lõhki lõigatud, et need paistetanud jalgade otsa mahuks, paljad tallaservad nühkimas astmeid. Nägu täiesti olemas ja topeltlai, vist ainus, mida selles betoonlaegastikus olin eristama õppinud. Kas lohel on kärss, nina või lont? Seekordse viisaka tere peale jäi lohe mind ammulisui jõllitama, kuid tuld eritama ei hakanud. Vana pulstunud lammast, mitte lohe, kui selles mingit vahet on. Animaalse alge puhul on tegelikult ükskõik, millise loomaga tegemist. Kuid muti häämsatunud ei-või-olla-kes-see-siis-nüüd-olgu-pilgus oli isegi midagi inimlikku. Mu käsi liikus vöökohast allapoole, et kontrollida, kas püksilukk on kinni. Oli kinni.

Lohede ja lammaste ettevõtmisi ei hoia ma meeles tavaliselt kauem kui viisteist sekundit.

Teisel pool välisust oli kõik korras, puud kasvasid ja laternapostid ei kasvanud. Kõik nagu lapsepõlves. Kõigil vastutulijatel olid silmad-ninad-suud, kuid esmakordselt märkasin, et tegelikult on nad kõik ühte nägu ning seetõttu poleks nagu nägusid tarviski. Huvitav, kuidas pereemad oskavad õiget meest uksest sisse lasta?

Arutasin, kas pidada plaane või mitte, kuid ei viitsinud sõnastada lähtetingimusi. Öeldakse, et plaanita ei saa elada – aga mis sa ikka plaanitsed, kui ei tea, mis on sihiks! Tegelikult olen märganud, et iga tegevuse aluseks on sihitu meeleolu, tujusid on mul missuguseid! Hetkel aga ei viitsinud neist ühtegi kapist välja võtta. Tühja sa meeleolutsed, kui on juba ette teada, millega asi lõpeb. Mul on hea mälu, kõik see jama on mul meeles. Seda tänavatki tunnen juba niivõrd peast, et ei pruugi enam pilku vasakule ega paremale heita. Huvitav küll: kui nüüd keegi oleks siin öö jooksul majad ära vahetanud, kas

ma siis märkaksin? Küllap vist registaksin panoraami mälust välja printida ikka vanade failide alusel ja sellisena siis arvaksingi kõike seda nägevat. Ajasin silmad pärani, et ikkagi näha, kas kõik on paigal: majad ja puud paistsid korras olevat.

Elasin siiski parimas võimalikest maailmadest.

"Wiiralti" baaridaami pilk ei näidanud äratundmist. Minu käeviipe-haloo peale õnnistas ta mind kergitatud kulmudega. Midagi ähmaselt tuttavat kõrises alakehast läbi, kuid püksilukku ma seekord ei kontrollinud. Samasugune võõristav, äratundmist välistav alt-viltu-üles-pilk nagu äsja trepikojas. Äkki jäin siin eelmine kord võlgu ja mind ei taheta enam tunda? Proua lükkas tagantkätt minu ette tellitud hommikunapsu ja jätkas vestlust mingi triibulise viirastusega. Triibutsegu terviseks!

Väljas laua taga mõnules Jakob, otsaesise kort-sud nagu vapikilp, kuuereväärid lausa plekist. Tõmbasin tooli jalaga lähemale ja tegin juttu. Isehakanud templirüütli turvis lõi kolisema, lukus sui jäi ta vahtima saiatükiga lauaserval hüplevat varblast. Ootas kolme varblase etteasted ära ja etendas väarikat lahkumist. Tegi paar sammu ja langes osast välja – peatus, käed rõõmukõõksatusega avali. Lõksu püütud Merle naeris, säutsus midagi ja marssis tuharaid jõnksutades edasi. Vaatasin seda *performance*'it nagu publik esitlusel. Äkki taipasin, et olen gi publik – mängust väljas ja tuled saalis surnuks keeratud. Ükski nendest puuslikutest ei teinud mind tundma. Lolliks läinud!

Merle siit suured, sealt väikesed möödud olid minus alati isu äratanud. Kord olime temaga punt-rasse põimunult kõrvaltuppa varjumas, kui saabus kamp uut verd ning tõi Merle hakkamasolekusse pöörde. Ta pistis ohjeldamatult jooma ega pööranud mulle enam tähelepanu. Stiilis "jääme sõpradeks".

nägu

Tegelikult jäimegi sõpradeks. Jutt vulises oma vulisemist ja kui ei, siis olime mõnusalt vait. Ainult seda nägu ta ei teinud, et tahaks poolelijäänut jätkata.

Merle jõnksutab puusi

Maik tuli suhu, nagu lutsiks kümnesendiseid. Ei tea, kas tatised rahad hakkaksid lillepotis idanema, kui need sinna pista? Üks säärane on mul köögiaknale ununenud, rahapeenra vastu poleks mul midagi. Võtsin mõttes poti pihku ja paitasin mullapinna sentide kohalt ilusasti siledaks.

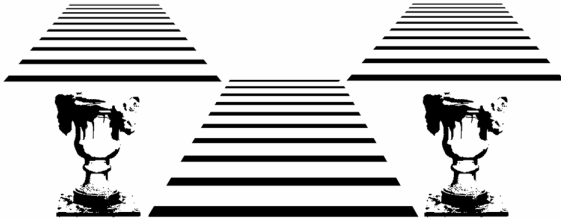
Õhtul helistasin Jakobile. Rõõmus hüüatus: "Näe, kadunud poeg! Kus oled need nädalad ennast varjanud? Ei mäletagi enam, mis nägu sa oled." Saatsin ta sitale. Olen Jakobiga iga päev töösus koos olnud, hommikusest varblaste tantsitamisest rääkimata. Kuradi pasakott!

Töö on selline koht, kus võib hingata vaid esimehe poolteist tundi. Siis lähevad jalatallad libedaks. Loksuv ollus hakkab tõusma üle pahklude. Veel paar toimingut ja märjapiir kerkib üle nimme ja jõuab rinnanibudeni. Genitaalid vajuvad sügavikku. Kramplikult venitad kaela, et ninnatorgatud kõrred pinnale küünitada. Limane nire hakkab voolama kopsudesse. Läkastad, haarad lauvalt kimbu pabereid ja tormad uksest välja.

Neil kordadel põgenesin tavaliselt treppidele. Ma olen trepiusku. Minu uneluste kuldpaigaks on Hispaania trepid Roomas, olen neid näinud filmides. Nagu ei kusagil mujal pendeldavad neil laskuvate naiste puusad, meeste selgadel aga vetruvad abaluud. Mine või lolliks!

On ju nii, et sünnist surmani liigume kahemõõtmelises maailmas – samm vasakule, samm paremale, edasi, tagasi. Selliseks on kohanenud ka kogu meie mõtteviis, mis kuidagi ei suuda ennast lahti rebida põrandast. Trepp – eriti, kui see on lai ja seda ääristavad vaasid – lööb argirutiini segamini, see nagu lunastaks meile kolmanda mõõtme. Me saame ruumiasukateks. Treppidel muutume kõik paremaks, me oleksime nagu kirkama valguse poolt sigitatud. Treppidel võib kohata Lumivalgekesi ja põialpoisse, need seabivad tähtsate sammujate jalgades.

Ministerium, milles töötasin, oli endises elus häärber. Saalid olid küll jagatud töökuutideks, kuid läbi korruste ulatuva paraadtrepikojaga ei osatud midagi peale hakata. Ammustel aegadel neid treppe mööda ei käidud, vaid kulgeti. Astmed olid ikka veel läbi imbunud kunagiste sammude taktimõõdust, seda oli raske eirata; ka kõige paadunumad koridorides tormajad tasandasid siin oma käiku. Oma laua tagant tulles tekkis siin pearinglus ja need, kellel närvisüsteem nõrgem, kasutasid tagatreppi.

Trepp

Häda oli selles, et trepp lõppes sama äkki kui algas. Pöördusin vasakule ja sisenesin Jakobi koo-
passe. Seal oli poleeritud lauaplaat, plaadi taga
pintsak, rinnataskus pastakas. Eeldatavasti oli pas-
taka küljes Jakob, sest mõnikord ilmus minu toodud
paberile autogramm. Jakob materialiseerus tavaliselt
alles kell 17.00. Siis ta viksis kingad, pingutas
püksirihma ja jäi ootesse. Kell 17.30 ta lahkus.

Minul oli materialiseerumise küsimuses raskusi,
väljudes tulesid kustutavast lossist olin tihti veel
poolläbipaistvas olekus.

Järgmisel hommikul pärast Jakobi varblasetantsu
olin siiski päris korras. Püksid viikis, astusin ennast
ilmutava Kristusena mööda laia paraadtreppe. Nagu
poleks teadnud, et enesekindlusest pole abi –
hommik on kalasilmne okupant, kes püüab alles-
jäänud päevariismetele kehtestada oma võimu;
sellelt võib oodata kõike. Uus päev kleebib seintele
uued päevakäsud ja kehtestab kavalad karistused
igati süütute toimingute eest. Selle hommiku sadist-
likuks viguriks olid pahupidi silmadega salanõunikud,
nad astusid astmetel kõik ühte jalga. Seedsin endagi

nägu

sammud nende takti. Käed millegipärast värisesid, kui lükkasin ennast õlg ees läbi paakil bürooukse. Viskusin tuimade tuharatega oma toolile. Nagu miilits oleks lennanud läbi toa – jutt katkes ja kõik jäid mind tõsise näoga vaatama.

Väike Anne lähenes meetri jagu: "Vabandage, mida te soovite?"

"Kõige vähem soovisin ma sind näha!" Ega see päris tõsi polnud, oli teine kenake asi vaadata.

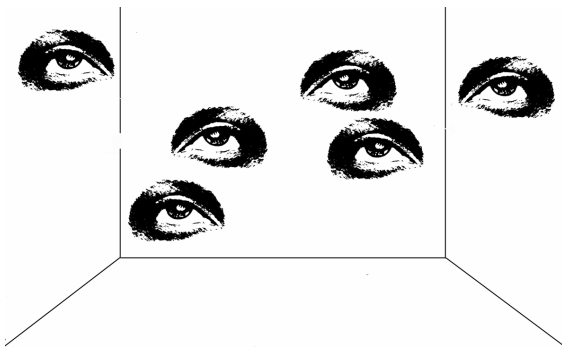
"Kas sa tunned seda tüüpi?" küsis Ben.

"Pole eales näinud!"

"Mõni hull vist," ütles Ken.

Tuba oli silmi täis. Ütlesin igasuguseid asju, mulle öeldi vastu teistsuguseid. Lõpuks lõin vedelaks: "Vennad-röövliid, kas te tõesti mind enam ei mäleta?" – "Ei tea, millises seoses peaksime?" küsis väike Anne.

Ken ja Ben astusid ähvardavalt minu selja taha ja ma gegin minekut.

Tuba oli silmi täis

nägu

Olin lossist kuidagi väljunud. Kõik koordinaat-
teljed olid paigast ära, üks käis valele poole ning
maja oli asetatud ei-tea-kuhu. Pingutatult kontrol-
lisin, kas ikka astun vaheldumisi vasakut ja paremat
jalga. Kordasin mõttes mitu korda liinumbrit, enne
kui sõandasin bussi istuda. Siis mängisin kujutluses
paar korda läbi vajalikud protseduurid piletiga ja
hopsti! saingi asjaga hakkama. Te ei usu, kuid mõne
aja pärast leidsin ennast oma korteri ukse tagant.
Keerulise kujuga asjandused taskus osutusid võtme-
teks ja sobisid lukuauku.

Korteri esik oli veninud mõõtmatuks, siiski suut-
sin selle läbida ning jõuda vannituppa. Kujutis
peeglis lõi lainetama, kuid umbes nelja sekundi
möödudes muutus lõust piisavalt tuttavaks; ma
võisin mööduka kindlusega väita, et see olen mina.
Siiski jäi see neljasekundiline ebamäärasus mind
vaevama. Iga tähtsate asjade uurija oleks võinud
väita, et just selle kestel jõudsin vastujõllitava
peeglinäoga omaksvõtmiseni harjuda. Või mis veelgi
hullem – redigeerida mälestuse oma tegelikust
näost sarnaseks peeglis nähtuga. Otsisin lauasahtlist
karbi fotodega. Millegipärast arvasin, et üks
sagedasti korduv nägu kujutab mind. Võrdlesin seda
peegeldusega ja leidsin üksikuid kokkulangevusi. Mul
polnud aimugi, millist kokkulangevuste protsenti
peetakse tarkades laborites piisavaks, et tõestada
samasust.

Kinnitasin fotod kleepsudega vannitoa peegli
serva. Hommikuks olid pildid tõmbunud niiskusest
köveraks, nüüd nad ei olnud nad enam nii ühte
nägu, igaühes oli midagi oma. Öö jooksul olid nad
jõudnud meelde tuletada hetke, mil nad pildistati,
ning klammerdusid nüüd pääsu otsides selle külge –
oli siis selleks ajapunktiks pilvevarjude lahkumine
Virveküla luidetelt (kus parajasti lesisin) või kolma-
päev kell 23.17 klubis BonBon. Nad ei sallinud enam

teineteist ja vahetasid kiivaid, vihkavaid pilke. Seevastu klaasiudus vaevu eristuv reaalaraja peegelpilt oli lahjunud ilmetuks skeemiks. Ma tundsin selle pannkooginäo ees vastutust, eks mina ju selle peeglist tekitasin. Fotod ei sarnanenud enam teineteisega, peegeldus, millel tegelikult polnud mingit nägu, oli aga milleski sarnane iga pildiga eraldi võetuna. Kunagi nägin televiisoris, kuidas ülestikku miksiti sadu inimnägusid – mehi, naisi, neegreid, rootslasi, lätlasi, pakse ja kõrendikke. Kuid üliinimest ei sündinud, tulemuseks oli nullinimene, õudne oma totaalses tavalisuses. Miks inimeste liitmisel liitub just tühisus? Olen siis ka mina mõttetu keskmine kõigest sellest, mis ma kunagi olen juhtunud olema? Sellist liitnägu on võimatu meelde jätta ja ära tunda.

Lõpuks on inimeste klassifitseerimiseks hoopis usaldusväärsemaid pidepunkte kui devalveerunud näod. Võtame näiteks välised lisandid.

Mootorratas (kui hästi see kõlab: Harley-Davidsoni mees!).

Käekellakett.

Mõök (mõök mul oli, ostsin selle Monacos Rue Comté F. Gastaldi äärsest meenepoest). Mees mõõgaga – kõlab ju uhkelt! Võiksin mõõgale rajada oma identiteedi, sisimas ma tegelikult nii teengi. Tookord lasin ennast pildistada – mõök hammaste vahel, kukla tagant paistmas Monte Carlo Casino. Selle pildi olin kinnitanud aukohale – keset peegli ülaserava.

Pastakas.

Parfüüm.

Vihmavari.

Aga ka äsja allaneelatud kõhutäis (kas hamburger või *tournedos Rossini*, kas suitsusilgud või merikeel krabisalatiga – erinevus on kohe näha ja see asetab su kindlasse lahtrisse).

See pilt siin all vasakul nurgas oli võetud pärast suitsulestade söömist Lamba-Aada juures. Seega oli pilt lestadest, mitte minust. Oligi teistest natuke lapikum.

Otsustasin fotod kui eksitavad tõendid hävitada, kes teab, milliste väärtõlgendusteni nad võivad viia. Kusagil raskelt turvatud ruumis lebavad niigi kõvakettad nagu kammeljad lahepõhjas. Oluline on neist vaid üks, mingi jupike selle veiklevast pinnast sisaldab mind. Ühel päeval prinditakse see jõulu-ehtesillerdus mustavateks kirjatähtedeks, need asetatakse minu ette, et saaksin lehe allserva välja-joonitud ruutu anda oma kinnituse: "Olen vaidlusteta nõus!" Võtsin viltpliiatsi ja hakkasin nägudele vuntse ja sarvi juurde joonistama. Viskasin viltpliiatsi WC-potti, vesi värvus lillaks ning kokkukärtsutatud paberitüki murdekohtadesse kogunenud värv moodustas raskesti dešifreeritavaid kujundeid. Las söödavad arvutisse!

Kuivanud lillepott köögiaknal oli hakanud ajama võrseid. Kas oligi siis nii, et tatised rahad lähevad kasvama? Peenikesed niitjad varred vingerdasid ülespoole, kandes värisevaid, poolläbipaistvaid lehekesi, mille vesine akvarellitoon üritas visalt nimetada ennast roheliseks. Ka paberraha värv on tavaliselt lahja, need paberid kiiskavad inimeste silmis ju sõltumata värvidest! Pigista aga silmad kinni, et mitte pimedaks jääda! Läheb ilmselt palju aega, kuni need libled kosuvad kursikindlateks kupüürideks. Sellised niitjad võrsed ilmusid pärast ema surma, kui kedagi enam rohimas polnud, tema köögipeenrale.

Raha kasvab põllul, ütles kunagi isa. Sellel põllulapil raha enam ei kasvanud. Isa aga surus huuled tihedalt kokku, tuul tõi lauda poolt magusat sõnnikuhaisu, kõuts Kastro volksas kiviaiale ja jäi metsiku pilguga vahtima, silmad nagu vaskmündid.

Meil oli palju loomi ja kõigil neil oli oma nimi. Oli veel teine kass Neitsi, lehm Marta, koer Parrapass ja lamma Magdaleenu. Vaid kanadel polnud nime. Nagu pole ka nime inimestel, kes seisavad bussipeatuses.

Inimesel on nimi vaid selleks, et pealkirjastada kannet registris. Register on tõelisus, inimene vaid selle ebamäärane vonklev peegeldus. See peegeldus võib vahest tõmbuda uduseks ja siis võid sa sellele näpuga kirjutada mida iganes. Inimene võib muutuda hägusaks, ta kaob määramatusse; registrikannet ei unustata aga iialgi, tegelikult ei vajagi see enam inimest.

Nii! Nüüd on targutatud küllalt!

Avastasin, et jooksin toas ringi alles aluspükste väel. Riietusin hoolikamalt kui tavaliselt: kui nägu pole peas, siis olgu vähemalt rõivad tipp-topp. Ajasin selga sellesama tuulejope, mida kandsin tookord, kui külalisi lisandus ja meie jäime Merlega sõpradeks.

Passisin Saiakangis, turjaga vastu kõmmelduvat krohvi. Ma teadsin, et minu näojooned sulavad kokku seinakonarustega, polnud neil kõndijatel vaja mind vahtida. Kulmukurd vingerdas seinale, lupsas prakku ja jõudis seda pidi kohani, kus latakas krohvi valmistus maha pudenema. Seinale kliisterdatud reiviflaieri sotsiaalne kaal ja optiline mõju käis minu näost igas mõõdus üle, kes mind selle kõrval ikka märkab!

Töölt tuleva Merle elegantsed sääred ristusid mööduva jaapanlase vihmavarjuga. Rebisin ennast krohvipragudest lahti ja materialiseerusin otse Merle torkevalmis rindade vastas. Ta heitis mulle imestunud pilgu. Ründasin otse: "Kas mäletad toda pidu? Sul olid punased pitsikestega püksid. Meenuta: kes võib seda teada!"

Merle elegantne säär
ristus jaapanlase vihmavarjuga

Merle nägu oli täiesti äratuntav; kuidas ta seda küll oskas? Lugesin sellelt järjepanu hämmeldust, ärritust, lõpuks uudishimu.

“Kas läks palju aega, et selline tutvumisnõks välja mõelda?”

Parim oli, et kõndisime koos edasi. Ma jutustasin üha ja uuesti, kuidas suundusime tagatuppa. Kirjeldasin ukstel rippuvat läikkalendrit punnmuskulis neegriga, hambad uksest heledamad. Miks peetakse ilusaks meest, kelle keha meenutab arbuusihunnikut? Värskelt värvitud uksetahvel paiskus lahti ja sulgus napi lingiklõksuga, summutades eestoast kostuva peomelu. Neeger lõi kõikuma ja kukkus alla, arbuus veeres lauvalt põrandale. Aknataguste okste

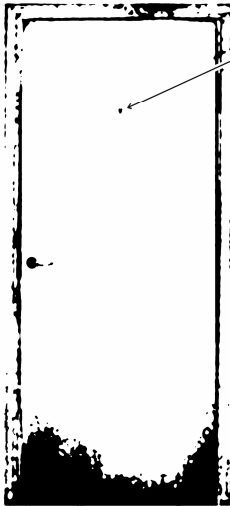
nägu

varjud hakkasid keerlema ja mässisid meid valusatesse köidikutesse, nende äkiline katkirebimine võttis ta hingeldama – esikust oli kostunud trampimist ja kimedaid tervitushüüdeid. Minu kätte takerdus midagi punast ja pitsilist, ma pistsin selle taskusse.

Merle kuulas mind küll.

Mälestused on nagu sinkjas vedelik, see kumab läbi oimukohtade. Mingites torudes mulksuski tal mälestusi, kuid need ei kuumenenud piisavalt, et saada destillaadiks.

Laske mälestustel matta oma mälestused.

Püh rippus
kalender
muskliv
neegri pildiga

Uks

Kooruva värviga uks avanes ja sulgus vaevu-kuuldava lingiklõksuga. Aknataguste okste varjud

hakkasid keerlema ja mässisid meid pehmesse koonnisse. Avastasin tõe: olla olemas reprona mingi inimese mälusagarates, mitte seal olla – mis vahet selles! Olla mähitud okste varjudesse – piisab juba sellestki. Oli juba pimenenud, kui Merle vabastas ennast toimuvast.

Mingid kraanid oleksid nagu avanenud, ta rääkis palju. Vist ütles ta midagi sellist: "Kas tead seda mängu – inimesed kõnnivad riburada mööda toolide-rida. Äkki muusika katkeb ja kõik peavad istuma, kuid toole on ühe võrra vähem ja keegi jääb püsti. See peab mängust lahkuma."

Lapsena ajasin ennast varvastele, et küünitada näppima seinal rippuvat isa jahipüssi. Ühel päeval pehmed väljasirutatud sõrmeotsad ulatusidki sekundi murdosaks riivama salapäraseks poleeritud kaba. Siis kaotasid varbad tasakaalu ja ma rullusin põrandale, sõrmedes siiski surisemas teadmise salapärasest puudutusest. See oli tähtis õppetund, ma õppisin mõistma puudutuse hinda, ma teadsin, et selleni jõudmine nõuab aega ja vaeva. Sirutasin käe kompima Merle oimukohti, kuid teda enam polnud. Otsisin tooli, aga muusika oli katkenud ja tooli mulle ei jätkunud. Merle sädistas ja korjas põrandalt punaseid püksikesi. Äkki ta tõsines ja ütles:

"Kuid seekord unustad sina!"

Kui ma nüüd tagantjärele meenutan, siis olingi ta selleks hetkeks juba unustanud. Minuni jõudis tõde: ma võisin Merlele huvi pakkuda vaid salapärase, ekstravagantse võõrana, olin nagu Spiderman – kellel muide pole samuti nägu ja kes rebib ennast lahti seinapragude ämblikuvõrgust. Antropoloogiliselt äratuntuna poleks ma tema pilku väärinud. Kuid just sellel hetkel hakkas minu uus roll mulle meeldima; avanesid piiramatud võimalused, nendega võrreldes kaotas Merle tähtsuse. Läksin selverisse ja ajasin taskud igasugust nodi täis; siis lahkusin rahulikult,

tundmata muret, et minu nägu jäi valvekaamera-tesse. Olin nagu välismaalane linnas, kus keegi mind ei tunne. Paar korda püüdsin rahvarikkas kohas teha hästi koledat häält, kuid keegi ei pööranud mulle tähelepanu.

Oli see siis nüüd parem või halvem senisest eluviisist? Polegi tähtis, kas midagi on parem – peasi, et on uuem. Uudsus on nakkav, seda võib olla hoopis vähe, kuid ikkagi värvib see üle ka kõrvalasuva kopitanud vana. Uus jope muudab uueks sinu rühi, kleebid oma toaseinale uue tapeedi ja vana riidekapp saab äkki mõtlemapaneva tähenduse. Sa pesed käed tapeediliimist puhtaks ja märkad, et vesi kraanist voolab kuidagi eriliselt, nagu lossipargi purskkaevust.

Ka inimesed ümberringi olid muutunud üksjagu huvitavamaks.

Koju minnes olin siiski ettevaatlik. Kujutlesin end majja tungiva filmikurjategijana. Piilub äkki naaber läbi ukse silma ja näeb – tundmatu siseneb teadatumatud korterisse. Heki taha peitunult suutsin siiski ennast veenda, et kuna selles paneelvanglas niikui nii keegi kedagi ei tunne, on siseneja alati tundmatu. Tegin pähe igavleva näo ja hakkasin ukse poole lonkima. Ja oli siis vaja – samal hetkel komberdas nurga tagant ülemise korruse vanaeit, volksas ussipilgu ja hakkas minu järel ähkides trepist üles ronima. Sisenesin, kael kange, oma korterisse, tundes seljaga vanamutti võrdlemas uksumbrit ja mind. Tuld ma põlema ei pannud, vajusin niisama tugitooli. Vähe aja pärast kargasin püsti ning jõudsin kolme pika sammuga akna juurde. Sain veel märgatud, kuidas eit sisenes telefonikabiini. Ma ei jäänud sireeniga autosid ootama. Haarasin Monaco suveniirmööga hambusse, toppisin taskusse midagi punast ja pitsilist, väljusin rõdule ja hakkasin alumisele

nägu

korrusele ronima. Televiisori valgel nägin elutoas pesuväel istumas kahte tursket kukalt. Nad olid kõrvuti nagu võõrad õhtuses trammipeatuses. Kukkuda jäi vähe maad. Valutava küljega tormasin põõsastesse.

Ma põgenesin. Pelgulinnas hakkas silma hüljatud maja, tõmbasin kinninaelutatud akna eest ära paar kõmmeldunud lauda ja ronisin pimedusse. Komistasin puruks pekstud soemüüri kividele ja jõudsin trepikotta. Esimene uks oli umbtee, see viis kunagisse ühiskäimlasse. Teravast haisust ja libedast põrandast oleksin pidanud taipama, et maja polnudki nii mahajäetud. Midagi loksus üle kingaserva, oli pime ja see võttis võimaluse asja uurida.

Pea olematus valguses nägin treppi, ärakukkunud tükkidest oli see muutunud hõredaks nagu redel. Tahtsin selle alt läbi minna, kuid siis meenus ammu ne ebausk, mis keelab redeli alt läbipugemise.

Pöördusin ja hakkasin treppi mööda üles ronima.

Huvitav, et vanasti mindi tapalavale alati treppi mööda. Tänapäeval piisavat selleks lihtsalt pikast vonklevast koridorist. Surm on asunud tasapinnalisse maailma.

Midagi loksus üle kingaserva

Trepp halas endassetõmbunult oma tapinaginat. Kui temas kunagi oligi midagi pidulikku, siis oli see ammu unustatud. Ükskõik, kas lähed üles või alla, sellisel trepil liikumine tähendab alati laskumist. Kobasin jalaga ettevaatlikult igat astet – ja õigesti tegin, mitmed neist olid puudu. Olin juba jõudnud päris üles, kui mulle visati mingi kalts üle pea ja ma tundsin tugevat hoopi. Kui ma uuesti midagi jagasin, olin nagu mahapaisatud Gulliver. Üks rüblik istus kaksiratsi mul rinnal, igale käele-jalale jagus oma lapsuke. Vilkuvas valguses (miks valgus vilkus?) nägin, et rinnalistuja hõljutas minu nina all žiletitera. “Mis sa siin luurad?”

“Jätke, poisid, mul polnud lihtsalt kuhugi minna!”

Üks kriimnägu pressis ennast lähemale:

“Ma tean teda, ta on mulle Westmanni ees raha andnud!”

“Pole tal siin suht midagi anda,” ütles teine, kes parajasti minu rahakotis soris.

Kott rändas ühe suurema poisi taskusse, mind aga lasti vabaks. Taamal mängisid kaks vennikest minu mängumõõgaga, raiudes ahjuroobi otsa torgatud mädanenud kapsapead. Lipp lipi, lapp lapi peal ilma nõelapisteta – nii oli kokku pandud kogu sinne elamine. Kilekotid, kasutatud naistesidemetel, tühjad konservipurgid segunesid liblikaparvena lendlevate kapsalehtedega. Üks kapsakild kleepus helen-davale klaaspinnale. Nüüd alles taipasin, kust levis valgus: kapirusudel virvendas hädiselt veneaegne must-valge telekas; kummaline, et sellisel üldse pilt ette tuli. Pulstunud kogud istusid poolringis ja vaatasid filmi. Ronisin seina äärde ja vajusin pikali – olles enne kõrvale lükanud mõned kasutatud süstlad. Mõte keerles vaid ühe asja ümber – poiss oli mu ära tundnud. Kas ma ise tunneksin enda ära?

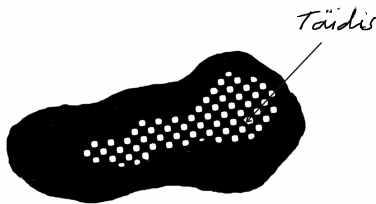
Minu mõök oli tehtud Honkongis ja seega petu-värk – ja eks ma ostsingi selle kui pettuse. Aga

tugevaimad seosed, mis meid maailma küljes hoiavad, ongi tavaliselt pettus. Selline asjade seis on isegi hea, sest pettuse võid endale valida just sellise, nagu ise soovid – võid minna poodi, osta endale maski või narrikübara, või papist tehtud soomusrüü. Taolisi mõõku kandsid kunagi mehed, kes tavatsesid peita oma näo kergitatud mantlihõlma taha hoopis seetõttu, et see oli liialt karakterne. Midagi toorkordsest tugevate tunnuste maailmast oli säilinud ka minu Honkongi plekiribas, asjade omadused on visad edasi kanduma. Seda näppides võisid jääda uskuma, et ka sinul endal on nägu.

Televiisoriekraanil kord kadus, siis lainetas uduse peeglinäona esile säravas skafandris kosmoserändur. Aastakümneid kestnud teekonnal olid kõik tema kaaslased surnud, ta kõndis mööda tähelaeva ja vestles nendest järele jäänud muumiatega. Polnud probleemi, kas keegi teda tundis või mitte. Tal oli suur konteineritäis konserveeritud kapsaid, neist ta toitus.

Öösel nägin unes, et olin hiiglaslikus lagunenu trepikojas. Seintele olid jäänud turritama kõndid murdunud astmetest, mõni lühem, mõni pikem, mõni vahelt hoopis puudu. Ettevaatlikult, vastu seina hoidudes ronisin ülespoole; puudevate astmete kohal laskusin põlvili ja püüdsin ennast rindkerega kukutada järgmisele toetuspinnale. Trepil oli teisigi inimesi; nad tulid mulle vastu, seljad ja laialisirutatud käed vastu seina surutud. Mööduades tervitasid nad mind viisakalt.

Kui hommikul ärkasin, oli põranda keskelt prahti veidi vähemaks lükatud; seal kõrgus pirukalasu, kõrval tosin limpsipudelit – puha minult tõmmatud raha eest ostetud. Poiss, kellele olin kunagi kahekroonise andnud, loivas lähemale ja ulatas piruka: "Säh, söö kah!"

Pirukas

Algajate, ennast kurguni täisneelanud püütõnitenäna keerduti magama, võis arvata, et vähemalt nädalaks oli toidumoon tallel. Nuusutamislahustid jäid ootama järgmist korda.

Öösel kuulsin tänaval tülitsemas meest ja naist: "Kõik need aastad... vaata, milline sa ise oled... ka mina..." Nad astusid edasi oma rasket astumist, teineteist kaenla alt toetades.

Ma ei mäleta, kauaks ma poiste juurde jäin, aeg kaotas oma näo ja hangus nagu kuivav kalamaksaõli. (Kust selline võrdlus? Arvasin mäletavat pudipõlle, mis oli kangestunud suu kõrvalt valgunud tilkadest.) On ju inimilme liikuvus see, mis aitab meil aega märgata. "Üks silmapilk," ütleme aja kohta. Silmapilk on baasühik, seda korrutades paneme kokku kogu oma ajaarvamise – kuni Suure Pauguni välja. Kui silm tardub, siis peatab ka aeg oma tiksamise. Või vastupidi – kui aeg enam ei voola, kivineb ka nägu liikumatuks. Nii ma seal siis liikumatu näoga toimetasin.

Ühel päeval poisid enam koju ei tulnud. Otsisin kaltsuhunniku alt teravaotsalise peeglikillu, korraga võisin selles näha vaid väikest osa oma näost. Vää-

nasin nina kirtsu ja hambad irevile, väristasin põski. Liigutasin keelt. Kärtsutasin huuli kokku-lahti, kogusin need torru ja kõõritasin silmamunad vastu ninajuurt. Uskumatu – kogu see värk liikus! Kuulsin kõlksu – see oli aeg, mis käivitus. Ma hakkasin minema. Tänaval oli külm ja võõras, korstnad ja katused olid kõledad ja hirmutavad, hullemad kui kunagi varem. Põgenesin läbi kinninaelutatud-lahtikangutatud akna tagasi kaitsvate seinte vahele. Midagi vedelat loksus pimedas üle kingaääre sokkidesse, polnud nad eelmisest korrast veel kuivaks saanud. Kõik hakkas korduma, olin jälle alguses. Kas vahepeal oli üldse midagi toimunud?

Kas neid poisse oligi? Järsku oli tõepoolest õigus neil, kes püüdsid neid unustada? Neid ei tohiks ju üldse tähele panna. Veider, et ikka märgatakse! Nägu pole neil, kellel pole minevikku ega tulevikku. Laste puhul ei julge ka kõige suurem küünik öelda, et neid ootab tühjus.

Kas minul oli minevik?

Seadsin ennast uuesti lahkuma, kuid akna taha oli seatud sisse vaatama vanema naisterahva siluett, nagu märklaud lasketiirus – nõop rinnal näitas kohta, mida tähistatakse numbriga "kümme". Kübar tema peas oli kergelt viltu, oli nüüd selle küljes sulg või mitte; märkasin vaid kriipsuks kokku surutud huuli. Tormasin komistades ukse juurde, kiskusin selle lahti. Piitade taha oli tardunud mees, kaabu peas, must mantel kurguni kinni nõõbitud, pehme sall vaid napilt paistmas, käes nahkkindad. Surusin mööda tema lihavatest huultest ja nähtamatutest silmadest. Paari sammu pärast peatusin ja hüüdsin üle õla:

"See polnud mina!"

Kes polnud mina?

"Hei, sina!" hüüdis ta omakorda. "Kas see tatikari on ikka veel siin? Hais ei lase sisse minna!" Ta oli

natuke aega vait, siis hakkas rääkima ootamatult peenikese häälega: "Neetud kohtunik, oleks võinud mind parem mõneks ajaks trellide taha pista, tema aga mõistis ühiskondlikult kasuliku töö. Käi nüüd aasta otsa iga päev ja jaga nodi, millega kirikumutid õnnistavad. Ühte taskuvarast poleks ta eales niiviisi alandanud, mina olen aga korralik inimene – noh, jäid maksud nipet-näpet ripakile – ja kohe võib vahele võtta!" Mõlema käe otsas rippus tal pungil kilekott.

Ta ei pidanud mind millekski – ju seepärast rääkiski. Parim vestluskaaslane on ikka olematu vestluskaaslane, siis pole vaja häälepaelu pingutada. Eks niimoodi olen minagi kõik hinge pealt ära rääkinud – olgu siis mererannas sõrmede vahelt voolavale liivale manitsuskõnet pidades; või pimedal verandal, nagu männilatvade poole; või ärgates ridagaraažidetaguses viimas, suutmata mõista, kas täistehtud pükstest hoovab sooja või külma.

Kuid ikkagi tekkis temas huvi minu vastu: "Miks siis sinul lastakse vabalt ringi joosta?"

Istusime aknaalusesse maltsapõõsasse. Ta võttis kotist lati Doktori vorsti, hammustas ja ulatas minule. "Tead, mul on kodus täitsa uhke elamine, söögi- laud on Belgiast."

Ta mõtles natuke. "Aga tead, ma olen hakanud uskuma, et mul on koht elus! Ma sain koguni tänukirja eelmise nädala töö eest!"

Minule pole aukirja antud. Mõõka ega punaseid püksikesi mul ka enam polnud (ümbär kambapealiku pea oli vist seotud midagi punast). Kummaline, aga sellega oleksin nagu kaotanud viimase identiteediraasu. Kas olin nüüd jäetud ilma minevikust või tulevikust? Tegelikult on see üks ja seesama, sest tihti me ei tea, kummas suunas me oma elus liigume.

Siis tuli igasuguseid aegu. Ühes soodetaguses algkoolis olin võimlemisõpetaja. Siis olin manuliseks ühe lese juures. Kevadeti läksid asjad lihtsamaks, juhutöid oli kergem saada.

Oli mingi aasta novembriõhtu, olin Tartus ja kõndisin mööda Supilinna lõputuid tarasid. Minu kõrval kulges Tobi. Ma ei mäleta, kuidas me tuttavaks saime. Vist lihtsalt vaatasime teineteisele otsa. Või oli nii, et ta naaldus sillarinnatisele ja sülitas Emajõkke? Ütlesin talle:

“Ilusad tatrirõngad – kui õnnestuks lähemalt vaadata. Siit hästi ei näe.” Olime parasjagu kõrgel ega poleks näinud küll. Tume veemass jõesügavuses keerles ja ega vist ka allakukkuv auto poleks muljetavaldavaid rõngaid tekitanud – oleks lihtsalt lärtsatanud.

Ta hakkas naerma. Siis alles vaatasime teineteisele otsa. Edasisel jutul pole tähtsust, kuid ma läksin temaga kaasa. Tee peal põikas ta ehitusplatsile ja haaras paar lauajuppi kaenlasse.

“Kuradi külm on juba!”

Agulimajad seisid vaikides. Üks neist kehtas õlga ja nihutas ennast natuke kõrvale, tema kaisust hakkas paistma kunagine pesuköök – mida muud see olla sai, teadsin säärast tädi Taali elamise juurest Pelgulinnas (kui isa oli haigeks jäänud ja kass Kastro ära jooksnud, siis elasin mõnda aega seal). Mulle meeldis suvepäeviti pesuköögis konutada – madalad jahedad kiviseinad olid küllastuseni läbi imbunud saksteaegsest pesuaurust. Isegi vahelduvate ajaloo-perioodide hallitusvina polnud suutnud matta puhakspesud pesu lõhnariismeid. Siinse pesuköögi külge oli naelutatud puukuur. Kuuri uks avanes ja hetkeks paistis rullis kampsunikrae tagant arvutikuvari sinkjas ruut.

“Mulgikapsad!” hõikas minu kaaslane kaeluseavasse. “Kunas sa tagasi annad?” Minule aga: “See

prilla on meie vabadik. Sakstehäärber on aga see. Ega me teda alati sisse lase!" Ja ta avas pesuköögi ukse.

Tõepoolest pesti seal pesu. Aur keerles laeni, pik-kade mustade juustega piiga väntsutas pesukaussis kobisevat riidetükki, vahutordid voolasid piki käsi-varsi. Tegelikult ma nägin valesti, polnud seal ei pesukaussi, vahtu ega auru, minu prillid olid lihtsalt uduseks tõmbunud. Pikkade mustade juustega tüdruk oli maalitud molbertil seisvale lõuendile. Tegelikult polnud ka pilti, tüdruk seisis ukseavas. Viltu üle toa oli tõmmatud punasest plastikust pesunöör, sellel rippus puhtaks pestult midagi punast ja pitsilist, nagu lipp aastakümnete tagusel Pikal Hermannil. Uksel oli kalender, neegrilihased arbuusidena punnis. Tobi viskas lauajupid kolksuga pliidi ette plekile, arbuus laualt veeres neegrile sülle.

"Plikad elavad vasakpoolses toas, poisid tolle kardina taga," kuulsin oma kaaslast selgitavat. "Need narid siin on tühjad, kutid läksid seiklema Guajaanasse. Võid järje üle võtta!" Lauad, millest narid kokku löödud, olid koguni hõõveldatud; ei tea, kas oma kirstu tarvis selliseid saan.

Köögilaua kohal rippus silt:

ASJU MITTE VÕTTA!

Välisuks tegi kääksti ja sisse puges rullkamp-sunis vabadik, monitorikuma ikka veel hõljumas kuklajuustes. Võttis laualt kastruli, tõstis sellesse kulbiga vett ja asetab küdevale pliidile.

"Kas kellelgi teepuru on? Kuradi külm hakkas!"

"No miks sa ei koli siis ometi siia tuppä tagasi?"

"Vaadake endid – kas teil hirm ei hakka? Te olete hoiatav eeskuju. Soojas aeglustub inimese mõtte-

tegevus 50% võrra." Ta märkas mind: "Sa ei kujuta ette, kui selgena mõte seal külmas püsib – aga mis nemad sellest taipavad! Kas oled kuulnud, et on olnud inimesi, kes püüdsid konstrueerida eesti keelde tulevikuvormi – oled vanaaegseid raamatuid lugenud? Ma kirjutan uurimust selliste tegelaste sotsiaalsest spektrist. Oled kunagi mõelnud, miks on nii vähe neid, kellel on tulevikust sooja või külma? Vanasti nikerdasid selle kallal sakslased, puha visionäärid. Tookord maaliti neist hoolega portreesid, mis küll praegu koos häärberitega on enamuses sodiks tambitud. Aga ikkagi – millised näod! Nüüdki leidub mõni, rohkem ühiskonna äärealadelt, näiteks üks spordikommentaator. Eesti inimene on ratsionalist, tema surfab olevikus, ise mõnusalt soojas. Nagu need siin."

Millest ta ometi räägib?

"Ma usun sind," ütles mustjuus, "kuigi tegelikult ei usu ma ühtegi sinu sõna."

"Nojah, teie muudkui korrutate tulevikust, ainult õige vaikselt, et teised teid tuhmiks ei peaks."

"Kes te olete?" küsisin.

"Loll küsimus. Ainult loll küsib endalt pidevalt, kes ta on." See oli Tobi, kes nii ütles. "Ole sildivaba!"

"Me oleme kaelkirjakud, ulatume hästi üle plangu vaatama! Me oleme väga ilusad!" kostus pimedusest.

"Me oleme viitsütikuga pommid," ütles mustajuukseline piiga.

Praegu ajavad nad endale lõhkeainet sisse – seletas ta – ühel päeval aga teevad ilmkõmaka, et kõik ammulisui vahtima jäävad!

"Milline on ühe politoloogiamagistri trotüülekivalent?" Vabadik oli kuumast teest põsed roosaks saanud.

"Ikka vägevam kui filoloogiamagistril," vastas mustajuukseline. Ta läks edevaks: "Pealegi olen

kraadiga amööbiurija, see käib detonaatori eest.” Tüdruk ajas keele suust, see polnud eriti suur ega plahvatusohtlik.

“Kamoon! Praegu sa kogud oma paukherneid alles ainepunktide kaupa.” Tobi kampsunil oli plekk, ta tõmbas rõiva seljast, keeras pahupidi ja ajas uuesti ülle.

Öösel tuli mustajuukseline, surus peopesad minu alla, tõstis mu üles ja asetasköögilauale, jalad ja käed jäid amööbikulenditena üle lauaseru rippu. Ta võttis pehme pintslit ja hakkas minu kehale rohelisti arbuuse maalima.

Peagi mõistsin, et sildil olev keeld puudutas vaid raha ja hambaharju. Oli veel üks silt:

RÄÄKIDA EI TOHI!

See kehtis nõmeduste kohta. Nõmedusteks peeti enamikku asju, mida räägiti väljaspool pesukööki. Mõõdukat kogust uksetagust nõmedust peeti siiski vajalikuks, ilma selleta oli ka nagu imelik.

“Ma konstrueerin naljaviluks võimalikku keelt, milles puudub nii minevik kui ka tulevik,” rääkis vabadik. “Ainult olevik. Pull on see, et selles keeles saab ajada kõiki vajalikke asju.” Ta ise eelistas inglise keelt, selles on igasuguseid aegu oi kui palju.

Millest nad ka ei rääkinud, varsti sain aru, et tegelikult rääkisid nad ikka tulevikust. Kui just lausa paksu ei pannud. Tulevik aga tähendab usku võimalustesse. Ootus on vist ainuke asi, mis annab inimesele näo. Beebi nägu on alati ilmikas, sest see on suunatud tulevikku. Kas olete aga näinud piiritusepurgis olevat embrüot? Selliseks muutuvad palged, millelt ootus on maha pestud.

Me kõndisime Tobiga üle Barclay platsi, Vallikraavist Rüütli nurgani kõnetati teda viiel korral. Keegi peatus, et midagi küsida; keegi, kellel käed tundusid olevat liigsed, hüüdis teda. Kord hakati talle midagi selgitama, siis aga kutsuti kuhugi. Üks ütles: "Karm!", teine ütles: "Lahe!" Nad ütlesid: "Vau!" Ei mingit probleemi äratundmisega, pidu käis laialt.

Käigud käidud, tulime ringiga koju. Mustajuukseline tüdruk ütles: "Sul on hea inimese nägu!"

Ma läksin sealt ära.

Oli teisigi, kellele mu nägu midagi ütles. Nagu teate, mäletas pätipoiss mind kui kahekroonise andjat. Kuid lausa arusaamatu lugu juhtus nädalapäevad pärast pesuköögist lahkumist.

Istusin ühe väikelinna baaris ja rääkisin oma lugu juhuslikule pukinaabrile. "Ma tean sind," ütles ta, "sa rääkisid mulle sellest juba kuu aega tagasi. Juba koolipõlves olid sa selline." Tühja ma koolipõlves olin!

Ka võhivõõra tähelepanu teeb vahelihases mõnusat kõdi. See oli liigne luksus, kuid hetkeks koguni meenus aeg, mil sai võrdväärseks teiste seas sehkendatud. Olin nagu korraks sügavusest pinnale kerkinud; sain sisse tõmmatud pool kopsutäit värsket õhku, siis aga selgus, et see polnudki hingamiskõlblik. Kui kusagilt pilvede tagant kostub: "Ma näen sind küll!", siis võib see olla isegi uhke, kui aga sellele järgneb: "Sa ei pääse minu käest!", siis sukeldud taas kaitsvate vetikate vahele.

Küllap on nii, et nende jaoks, kes sind märkavad, elad sa ühte elu. Neile, kes ei märka – teist. Tuleb endale ausalt tunnistada – need mõlemad on minu elud.

Ma hakkasin mõtlema topelteludest, millest ennast üheaegselt läbi närimise. Me ei tea hommikul, millisesse neist kahest (või hoopis rohkemast?) me

nägu

ärkame; ja ärganuna ei mäleta me oma teisest eksistentsist midagi. Ainult harva ja ähmaselt nagu läbi mitme seina ja vahelae kostub meieni katkeid vestlusest, mida peab see teine mina, kes juhtumisi ärkas teistesse koordinaatidesse.

Maailm on kokku segatud kahest maailmast, millest ühes meid kuidagiviisi talutakse, kuid teist ei talu meie ise.

Kuid mõlemad on ju meie elud, neis peab ju olema midagi, mis ühendab!

Otsustasin korrata päeva, mil kõik see algas. Kuid pulkjalgset plikat polnud, trepikojas konutas hoopis senjoriita, punased vööotsad hambus. Ämbriga vanaeit oli roninud postamendi otsa ja püüdis seal võtta jõu ja ilu poose.

Süüvisin tänavasse nagu kanjonisse, kahel pool seinad kui konarlikud kaljumassiivid.

Tänav

Tänav on naljakas oma kahemõttelisuses. Kõik oleneb sellest, kuhu on asetatud sinu vaatluspunkt. Majaseinte õhuke kuliss jagab ruumi kaheks teineteist põlgavaks pooleks. Selle membraani tagaküljel on kihiti väikesed koopakesed. Need on nukutoakestena täidetud mängumööbliga. Mängu- emad-papad õiendavad seal mängulastega. Sa peatud – ja järsku sa tead, et inimlikud suhted on võimalikud ainult sealpool seinu, tänaval neid pole. Kuid samas ei suuda sa kujutleda, et elu fassaadi nuripoolel on ehtne (nagu pole kunagi ehtne hädaoht, mis varjatult luurab sinu kõrval) – kuigi sa tead, et olendid nendest uuretest osalevad nähtamatute mikroobidena sinu igapäevases elus. Neil kõigil on oma ID-kaardid, oma kindlad ruudukesed kõrgelt turvatud registrites. Regstrimaja seinad varjavad aga samasugust mängumaailma, kus riulite vahel vuravad mängurongid ja toimikute vahel istuvad mängukarud.

Tänavale oli ilmunud maja, mida ma varem polnud märganud – kuigi paistis, et see oli sajan-divanune. Selle allkorrusel oli kauplus. Aknad olid tühjad, neile polnud asetatud tavapäraseid vidinaid. Läbi suurte hästipestud vitriinklaaside aimus vaid nimetu hämarus. Ometi ma teadsin, millega seal kaubitsetakse, teadsin sedagi, et ma pean sisenema. Uksele oli kinnitatud kelluke, see helises, kohe oli kohal ka müüja, neegri näojoontega valgenahaline väljakasvanud teismeline. Ta seisis maskikostüümidest mannekeenide ees ja liigutas ennast pidevalt, nähtavasti kartes, et muidu võidakse teda pidada üheks nendest. Neegrinägu tegi veel kaks liigutust ja kadus siis kuhugi kaugemale, jättes mind vastastikku seisma Tallinna Timuka, Pagaripoisi, Winston L. S. Churchilli ja Ilusa Naisega.

Tallinna Timukas, Pagaripoiss, Churchill ja Ilus Naine kandsid balletikingi. Nad müüsid ennast, õige-

mini oma välimust neile, kes tahtsid osaleda linna-pea uusaastaballil. Nad olid asetatud paarikaupa, nende vahelt pääses nagu kitsast aiaaugust poe sügavusse. Sama lugu nagu pesuköögis – väljast vaadates võis arvata, et tegemist on väikese ruumiga, sees aga pääsesid ruumiosad järgnema ja hargnema ja tundus, et neil polegi lõppu.

Ühes vitriinis olid kunstvurrud ja habemed, aga ka vuntside ja habemete puudumised. Parukad levitasid šampoonilõhna. Oli asju, mida võis hoida käes – lehvikud, pannid, hiina laternad, blondiinide näpuotsad, võlukepid, pastapliiatsid, lapsukeste unenäod. Kohtasin ka oma mõõka. Kõige rohkem oli maske. Need täitsid suuri vitriine, kuhjusid nurkadesse, olid riputatud lakke. Osa maske oli kallatud suurde konteinerisse, seal oli neil odav ühishind.

Kummaline, kuigi poes valitses hämarus, olid näokatted hästi näha.

Keema hakkava kaerahelbepudruna kerkis minus ihalus omada maski. Mitte, et ennast varjata, lausa vastupidi – ma nägin võimalust saada endale nägu.

Võtsin Michael Jacksoni maski, hoidsin seda kaua aega käes, kuid ei mallanud minna peegli ette proovima. See oli mask maskist, kujutus näost, mis ise oli maskiks muutunud. Kui koopia on tehtud koopias, pole selle kunstiline veenvus enam kuigi suur – nii seletas kunagi minu vanaonu, kes tegeles väikest viisi kunstivõltsimisega. Proovisin õnne Bruce Willisega. Seadsin maski ette, sellest piisas – korra-pealt sisenesin tegijana ühiskonna keerulisse võrgustikku. Kuulsin neegrinäolist selja taga sosistamas: "See on üks meie enimmüüdüd tooteid. Iga päev peame uue partii juurde tellima."

Nüüd teadsin, miks Bruce Willis tundus mulle sügavamalt tuttavana, kui oleksin võinud seda eeldada temaga nähtud filmide põhjal. Ma olin seda nägu pidevalt linna peal kohanud, viimati tuli ta

nägu

mulle vastu Allika ja Tatari tänava nurgal. Astusin uuesti peegli ette, Bruce'i nägu kõrvupidi peos. Tema pilklik silmavaade läbistas mind, ju pidas mind äpuks. Maskid vaatavad teatavasti kahes suunas – väljapoole ja sinusse sisse; just seda viimast pilku tuleb karta. Ma ei tahtnud kanda maski, mis minu üle irtitab.

Bruce Willise mask

Võtsin vastu valusa otsuse loobuda. Kui otsid endale nägu, siis karda seda leida – kui leiad, oled selle vang. Enamik näoga uhkeldajaid kannab hoopistükkis karnevalimaske, neid peab ehtsaks vaid ülejäänud peoseltskond.

Ma ei tahtnud enam olla inimene, keda peetakse ehtsaks.

Jätkasin teekonda – kardinad olid kõikjal akende eest ära tõmmatud ja oli näha, kuidas tubades toimetatakse oma toimetamisi. Polnud enam vahet, kas kõndisin tänaval või rändasin läbi seinte korterist korterisse. Ma nägin kolme mõrva, kahte sündi ja lugematuid teesklevaid katseid beebisid juurde saada.

Ma sisenesin "Wiiraltisse". Baaridaam oli uus või ei suutnud ma teda enam ära tunda.

"Ah et otsustasite siiski tagasi tulla!" ütles ta. "Teil jäi tookord arve maksmata."

Siis ühel päeval ärkasin vaba inimesena vabal maal.

Seisin keset Tammsaare parki, seal, kus teed ristuvad. Polnudki enam tunda auru, mida levitasid poolsöödud, prügiurnides koostisosadeks lagunevad hamburgerid, see-eest voogas mesilasparvena ümber pea niidetud muruplatsi heinamaalõhn. Ajuti tundus, et see lõhn ei tulene siitsamast, niitmisvalust krampitõmbunud kõrtelt, vaid täidab kogu linna, on hõljuma pääsenud kaugetelt niitudelt, mida mul pole kunagi aega olnud külastada. Pingutuseta nägin põõsaid, kõik nad olid mingit eriskummalist tooni. Kõikjal oli vorme, värve ja lõhnu. Ainult inimeste näod jäid kangekaelselt ilmetuteks, kuid ma ei pööranud neile tähelepanu. Oli ka erandeid – üks emme naeratas, kui tema last vaatama jäin.

Siis ma märkasingi pingil istuvat meest. Jalad laiali, silmad pilukil, laius ta mõnulevalt vastu lahedat päikest. Tema kingad olid viksitud meeldiva hoolimatusega; pingile enda kõrvale oli ta asetanud märkmiku ja väikese portselanvaasi kuivatatud õlililledega. Oleks minu mõök veel alles, oleksin asetanud selle õlilillede kõrvale. Mehe näost hoovas harjumatu rahu, kuid selle kuulutasid petukaubaks silmad – need vilasid lõbujanuselt mööda parki.

Istusin tema kõrvale. "Teil on nägu täiesti olemas!" ütlesin.

Mehe silmalaud kerkisid kolmandiku võrra, üks vast tsipa rohkem kui teine.

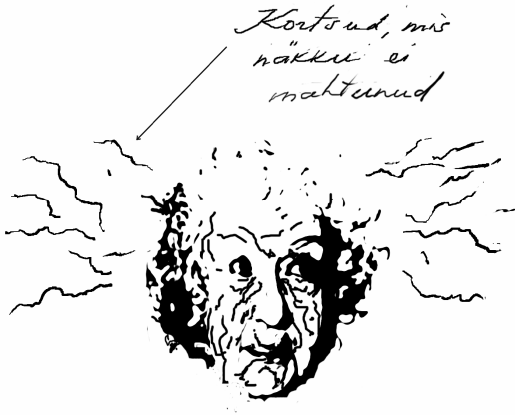
"Tavaliselt nõnda ei arvata!"

Mees võttis märkmiku, vaatas oma õlililli ja tegi mingi ülestähenduse.

Olin hakanud kohtama omasuguseid.

Oli kaks kutti. Üks oli unustatud juba enne sündimist, teine siis, kui käis koolis. Ühel päeval oli ta esimesena tulnud klassi, istunud oma kohale, kuid kõik klassikaaslased tormasid mööda teda märkamata. Ka õpetaja ei küsinud temalt enam midagi. Õpetaja oli küll tulnud hiljem teda koju otsima, kuid vanemate hämmeldunud "meie küll ei mäleta!" peale segaduses lahkunud. Need kaks poissi olid pidevalt ninapidi koos ega pidanud oluliseks seda, mida maailm kavatses oma tarkuses neile öelda. Ka ei tundnud nad ise tungi kuulutada maailmale ükskõik millist sõnumit.

Oli veel üks vanaproua, näol rohkem kortse kui sinna oleks mahtunud, pea mattunud ämblikuvõrkudesse.

Vanaproua

Ta oli unustatud juba Stalini ajal – siis kui purjus elektrik tema korterist elektri kogemata välja keeras. Tookord oli see suur eelis, mis igal juhul

kaalus üles pimedas istumise. Vanaproual oli pappkastide viisi unustatud raamatuid, pudelikesi möödunud aegade lõhnadega. Ta teadis kohvitassi kõrvale öelda igasuguseid sõnu, mida keegi enam ei mäletanud. Näiteks ütles ta: "Taraparoona!" – see tähendas: "Vabandage, ega tõmbetuul teid ei häiri?"

Meie seas oli neid, kellelt polnud midagi võtta, kuid kellele polnud tarvis ka midagi anda. Nii nad istusid, ammu unustatud tomat näpu vahel.

Unustatud lapsed hoidusid omaette, nendega me suurt kokku ei puutunud. Nende staatus oli ka natuke erinev: nende nimed ja kodud olid küll argisaginas kaduma läinud, kuid tänu oma pidevale sehkendamisele püsisid nad siiski kuidagiviisi pildis. Liikuvat asja on ikka kergem märgata.

Kui nüüd liigitada, siis oli meid kahesuguseid. Oli neid, keda enam üldse ei märgatud, kui ka neid, keda märgati, kuid ära ei tuntud. Paljud meie seast käisid ikka veel tööl ja said koguni head palka. Nende ametikohad olid unustatud, nende endi kohalolek kontorites aga saanud sedavõrd harjumuspäraseks, et neid enam ei märgatud. Need olid kõige kavalamad: nad tegid kõik, et neid ei pandaks tähele ka edaspidi. Avastasin, et minugi arvele oli kogunenud pika aja palgaraha. Ma olin rikas.

Me hakkasime kohtuma linna taga metsas, istusime ära visatud, vett täis valgunud autorehvidel. Nii mõnigi oli silmapaistvalt haritud ja me laskusime keerulistesse teoreetilistesse arutlustesse oma olemasolust. Minu tuttav Tammsaare pargist kõneles: "On olemas selline mäng: inimesed kõnnivad riburada mööda tooliderida. Äkki muusika katkeb ja kõik peavad istuma, kuid toole on ühe võrra vähem ja keegi jääb püsti. See peab mängust lahkuma. Muusika hakkab uuesti mängima, üks tool võetakse vähemaks ja mäng algab uuesti. Kes on kaval, istub

teisele sülle, kes on aga viisakas ja pakub teisele istet, on mängust väljas. Küsimus on siiski selles, kuhu jäävad need, kes mängust lahkuvad. Nad istuvad kõrvaltoas laua ümber, viskavad viina ja söövad sülti."

Siis aga hakkas meie sekka sügenema silmatorikavalt uudishimulikke inimesi; peale vilavate silmade polnud neil nägu ollagi. Kord astus mees metsa vahelt välja, tuli lõkke juurde ja asetaskivile prullaka puskarilänniku. "No proosit, poisid!" Ka plekk-kruus oli tal taskust võtta. Eks mekkisime meiegi, kuigi polnud just erilist peopidamise tuju. Võõras püüdis meid kaasa ärgitada, küll ta laulis ja hõiskas, tulemusena jäi aga ise purju. Seadsime ta siis põõsa veerde puhkama, särginööp näota näo all läks lahti ja me nägime plaastriga ihule kinnitatud mikrofone. Mikrofon vahtis meile otsa, tal oli nina ja kõrvad ja ta pilgutas meile silma.

Eemalt palgiveoteelt hakkas kostma sireene ja autode raginat, me tormasime igaüks ise suunda laiali.

Hulkusin jälle üksi. Siis ühel päeval kuulsin kohvikulauas istudes kahte napinäolist rääkimas:

"Meid hoiatati: linna on siginenud hulganisti identititseerimata isikuid, kes võivad seotud olla rahvusvaheliste vägivallarühmitustega. Kõrgemalt poolt kuulutati välja valmisolek."

Kohvikust väljudes astusin millelegi valgele. See oli jalajalg, neid oli veelgi, jäljerida lookles tänava-nurgani ja kadus selle taha. Seisin jäljel, teine jalg õhus; ma ei saanud teisiti kui astuda järgmisele, siis veel järgmisele ja nii ikka edasi. Tee viis minu kunagise tööpaiga juurde. Olin sellest parajasti möödumas, kui kõlas kõrvulukustav prahvakas, juustesse hakkas pudenema kivipudi. Kui tolm haihtus, oli uhke trepikoda maailmale avatud, see, mis hetk

nägu

tagasi oli sein, kattis peene tolmuuna möödakäijate õlgu. Müüriisemetel turritasid allesjäänud astmete kõndid, mõned pikad, mõned murdunud olematuks. Tundsin peapööritust kujutlusest, kuidas ma ennast neid mööda üles vinnan, otsaesine higine ja püksipõlved lubjased.

Plahvatusel teise korruse kõrgusele paiskunud kaubik tegi õhus kukerpalli, tagauksed avanesid ning alla pudenes koormatäis arbuuse.